

«Valls: la guerra civil
(quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939»

Ferran Casas-Mercadé.

Biblioteca d'Estudis Vallencs, vol. XII. Valls, 1982.

per Pere Anguera

Amb aquest títol, l'Institut d'Estudis Vallencs ha editat el segon volum de les memòries de Ferran Casas i Mercadé, un llibre que tal com manifesta l'autor ve a omplir una llacuna a la historiografia, no tan sols vallenca, sinó fins i tot nacional, ja que si en els darrers temps s'han publicat diversos textos que recullen la vivència dels seus autors al camp de batalla, són molt més que migrats els que descriuen la vida a la reraguarda. En aquest sentit, la necessitat de poder refer l'evolució del fet quotidià durant la guerra, el llibre de Casas-Mercadé serà de gran utilitat. Al mateix temps, per a la història vallenca de detall, forneix tota una rica, àmplia i variada gamma de notícies. Voldria destacar, en aquest aspecte positiu, tot seguint l'estructura del llibre, ordenat, podríem dir, per matèries, les notícies que dona sobre les possibilitats existents, els anys '30, de diversió, esbarjo, educació i esport a la ciutat; la informació sobre els partits polítics locals, les seves vicissituds i els seus components; les que expliquen els successius components dels consistoris municipals, sense entrar, però, a explicar en detall, i menys a analitzar, la seva gestió; fa una bona anàlisi del paper de l'església com a «mur resistent» (p. 60), al costat de l'oligarquia, que la convertia, dins la societat industrial, en «una institució reaccionària», fent que «a la vista de la gent del carrer, a l'any 1936, església i burgesia significaven una mateixa cosa» (p.

63); fa una bona descripció dels primers dies de la revolta a Valls; explica amb traça el procés de col·lectivització d'empreses a Valls, amb la sovintejada col·laboració dels propietaris, i l'auge de la CNT, el funcionament de la banca durant els mesos de guerra, així com la resta dels fets que afectaren la propietat urbana i la carestia de paper moneda que provocà les emissions locals, tot això després d'haver fet una bona anàlisi de la situació camperola i de la llei de contractes de conreu, que com molt bé diu «no era, ni de bon tros, revolucionària. De fet, era una llei petit burgesa» (p. 88) i d'explicar el procés de col·lectivització i transformació de les explotacions agràries durant la guerra; explica amb notícies d'indubtable interès i tractament força equànime, el funcionament, els canvis i principals decisions del consistori i del comitè durant la guerra; descriu la destrucció de les esglésies vallenques i dona una llista dels assassinats els primers dies de la revolta, tot intentant esbrinar les causes que els provocaren; explica les incautacions de locals per sindicats i partits, la formació de columnes de voluntaris com la «Treball» del PSU, tot donant notícia de les principals actuacions bèl·liques en les quals participaren, la col·laboració de les dones preparant la roba, les topades de les autoritats militars amb les civils de la localitat, la forma i els mòbils per evitar la mobilització dels homes de lleves cridades, la

creació de l'hospital i del camp d'aviació militars, les indústries de guerra, mentre calcula en uns 1.500 els valencs que participaren en la lluita; fa una bona lectura dels fets de maig, les seves conseqüències i les causes de l'increment de militància del PSU, tot descrivint-ne els ressons locals; descriu els trencacaps econòmics del municipi i els intents de pal·liar el dèficit; explica l'arribada i forma de subsistència dels refugiats, la progressiva carestia dels productes alimenticis amb els esforços de les autoritats per a combatre-la i acabar la inflació de preus; l'impuls de les obres públiques, des del juliol de 1936, per a combatre l'atur, amb especial deteniment en l'explicació de les de la casa de la vila i l'obertura de refugi; comenta els canvis que es produïren en la indumentària, els costums, els noms dels carrers així com l'actuació del SIM i la persistència en catecumbes, més o menys conegudes, del culte catòlic; descriu la situació escolar i les seves transformacions, la premsa local del moment, el ressò de la barcelonina, els actes culturals i la salvació de documents i material artístic. El llibre es tanca amb la descripció de l'ocupació franquista de Valls, una interessant descripció dels darrers dies de la guerra quan l'autor actuava com a oficial relator i de les primeres actuacions de les autoritats franquistes amb la consegüent repressió contra les persones, institucions i en general contra la cultura catalana.

Tot aquest útil i esponent gavadall de notícies es veu de tant en tant enterbolit per afirmacions poc afortunades i d'altres de discutibles. Així afirma (p. 19) que «el govern el 14 d'abril de 1931 convocà unes eleccions municipals», quan foren convocades el mes de març i tingueren lloc el dia 12 d'abril, error en què insisteix a la p. 29 (*). Segons Casas el resultat d'aquestes eleccions provocà,

dins un «clima d'exaltació (...) la cosa inesperada», la proclamació de la república (p.19), quan aquesta proclamació era assumida, àdhuc de forma directa a la diversa propaganda electoral. Resulta sorprenent que afirmi que als anys '30, hi havia un bon equilibri social entre els rics i els pobres ja que «és de suposar que tots menjaven i bevien», per escriure tot seguit, entrant en contradicció amb si mateix, que era impossible «fugir de l'estament en el qual havíeu vingut al món», p. 41.

Tinc els meus dubtes pel que fa a la divisió tipològica que fa dels partits polítics en catalanistes, republicans, socialistes i comunistes, tradicionalistes i CEDA, p. 30. Sospito i em penso que els diversos treballs que hom ha publicat als darrers anys em donen la raó, que no sigui possible fer néixer el catalanisme polític de la renaixença literària (p. 30), ja que sinó són impossibles d'explicar diversos moviments populars com el de la guerra dels Matiners per a posar un cas, així com dir que la Lliga el 1901 es nodria «àdhuc de clergues» (p. 30), en to de sorpresa, és desconèixer bona part de la seva essència i de la configuració tradicional del catalanisme conservador.

En el mateix sentit, resulta poc aclaridor unificar en un sol apartat de partits catalanistes, la Lliga, AC, EC, i l'Associació catalanista, que sembla més un ateneu que un veritable partit, mentre inclou l'ER entre els republicans. Dir que el partit ER era el 1931 «mancat d'organització» (p. 37), és oblidar que es bastí damunt de grups, cenacles i ateneus locals, tant més greu quan sembla desprendre's de la p. 36 que aquest cas d'integració fou el de la Unió republicana de Valls, així com sembla menyspreatiu de la forta onada d'entusiasme i de voluntat popular de canvi atribuir la seva victòria l'abril del 1931 al «vot de la classe obrera (...que) es trobava bon tros despistada» (p. 37). En general les síntesis de les ideologies dels partits no

(*) N.R. Corregit a la 2.ª edició.

resulten, crec, gaire clarificadores.

Crec que no fa al cas fer afirmacions tant contundents com que «el nostre país amb prou feines havia conegut el Renaixement» (p. 59), com em sembla esquemàtica la interpretació que fa al mateix lloc del fet carlí del XIX. D'altres afirmacions de l'autor resulten també, almenys, sorprenents, així el fet que escrigui que l'esquerra era pacifista per por de l'exèrcit (ps. 63-64), que defineixi el poble com «les classes que vegetaven en els replans inferiors de la societat valenciana» (p. 67), afirmació tant més sorprenent, quan l'autor diu escriure amb òptica d'esquerres (ps. 16-17). També a la p. 224 cau en el tradicional error de definir el POUM com una organització trotskista, afirmació que matisa a la p. 270; al mateix apartat afirma que a «Barcelona, una de les empreses que (...) més ambicionava la CNT era la telefònica», quan ja la tenia des del juliol del 1936, p. 225. Com és també erroni afirmar que «a Espanya, les primers milícies sorgiren de les corts de Cadis», p. 196, amb un cert menyspreu, per exemple, pels mi-

quelets.

Crec que a l'investigador del futur hauria resultat útil donar els noms coneguts dels protagonistes, així com matisar alguna expressió com el que el 1936 «nacionals ho erem tots» (p. 17) feta sense especificar a quina nació es fa referència, o la que, amb el llibre l'autor voldria fer agafar per al jovent (p. 18). Cal destacar la denúncia de la destrucció de la documentació coetània pels ajuntaments posteriors (p. 12), tot i que potser caldria mirar si s'ha conservat cap paper a l'arxiu de la guerra civil a Salamanca.

Lamento haver hagut de fer uns comentaris massa esquemàtics per mor de l'espai disponible, que no m'ha permès argumentar amb detall les meves afirmacions. Amb tot, sí que voldria que quedés clar que posats en sengles plats de la balança els aspectes positius i els negatius, o almenys discutibles, del llibre, el pes dels primers és molt superior al dels segons. Que es tracta, en definitiva, d'una obra útil i plena de dades i suggeriments.

«L'evolució dels conreus del Camp de Tarragona a partir del segle XVIII».

Biblioteca d'Estudis Valencs, vol. XIII. Valls, 1982.

per Antoni Gavallda i Torrents

El títol del volum que l'Institut d'Estudis Valencs presenta als seus subscriptors i al públic en general, «L'evolució dels conreus del Camp de Tarragona a partir del segle XVIII», de la Dra. Josepa Cardó s'escau exactament amb el contingut mateix. Efectivament, tant a l'escrit que fa de pròleg, de Joan Vilà i Valentí, com a la introducció, obra de la mateixa autora, copsem que l'estudi s'ha realitzat amb una precisió i una objectivitat sense límits, cosa que fa

que el lector detecti una rigorositat, una claredat i un detall sense precedents en una obra d'un abast tan ambiciós.

Precisament és aquest l'aspecte en què voldríem incidir de bon començament. El llibre té un interès per a l'estudiós en general, així com per a l'habitant de generacions futures a les nostres terres. Un recull tan ampli, en un sol volum, tot i ser d'una consistència suprema, obliga a sintetitzar i l'autora ho entén i ho fa així. Cal deixar constància